JOURNAL DU DEPARTEMENT DE LA FRISE.

DAGBLAD VAN HET DEPARTEMENT VRIESLAND.

MARDI, le 16 Novembre 1813. (No. 320.) *DINGSDAG, den 16 November 1813.*

INTERIEUR.

DIRECTION DU GRAND-LIVRE DE LA DETTE PUBLIQUE DE HOLLANDE.

La remise des certificats de rentes dues pour le semestre échu le 22 mars 1813, ainsi que pour les semestres antérieurs, aura lieu au premier bureau du grand-livre, du lundi 15 au vendredi 19 novembre 1813, de neuf heures du matin jusqu'à deux heures, pour toutes les inscriptions de 3 pour cent de rente annuelle, faites sous les lettres Y, X, G, O et A.

EXTERIEUR.

DANEMARC.

COPPENHAGUE, *le 23 Octobre.*

DÉCLARATION.

Il a été un objet constant des efforts du Roi d'entretenir la bonne intelligence et les relations d'amitié avec S. M. le Roi de Prusse.

Il était par conséquent en droit de s'attendre à ne rencontrer de la part de ce souverain que des preuves de sentimens analogues aux siens.

S. M. a cependant été informée que le Roi de Prusse a accédé au traité d'Abo, et qu'il a garanti à la Suède l'acquisition de la Norwège.

Les intérêts de la monarchie danoise ayant été blessés et sacrifiés par cet acte, qui constate l'intention de compromettre la sûreté des états du Roi, S. M. y trouve d'autant plus le motif pour faire cesser les relations diplomatiques avec le gouvernement prussien, que celui-ci avait déjà provoqué cette mesure, en mettant des entraves à la correspondance de son ministre accrédité à la cour de Berlin. D'ailleurs le procédé de cette cour, en faisant déclarer par son ministre près le Roi, que l'embargo avait été mis sur les navires danois dans les ports de Prusse, parce qu'un bâtiment prussien avait été enlevé d'un convoi anglais dans le Belt par un bâtiment armé danois, est très-peu conforme aux rapports amicals, qui jusque là subsistaient entre les deux états.

C'est à regret que S. M. reconnaît que la sûreté de ses états et la protection qu'elle doit à ses sujets, non-seulement ne lui permettent point d'entretenir avec le gouvernement prussien les relations qui à l'avantage réciproque des sujets des deux états, avaient jusqu'ici subsisté, mais la mettent même dans la nécessité de

BINNENLANDSCHE BERIGTEN.

DIRECTIE VAN HET GROOTBOEK DER PUBLIEKE SCHULD VAN HOLLAND.

Van maandag den 15den tot en met vrijdag den 19den november 1813 zal, bij het eerste bureau van het groot-boek, des morgens van negen tot twee uren, worden gevaceerd tot afgifte der certificaten, voor de renten van het semestre, verschenen den 22sten maart 1813, mitsgaders van vroegere semesters, verschuldigd op alle inschrijvingen, rentende 3 ten honderd in het jaar, staande op de letters Y, X, G, O en A.

BUITENLANDSCHE BERIGTEN.

DENEMARKEN.

KOPPENHAGEN, *den 23 October.*

DECLARATIE.

Het is een bestendig voorwerp der pogingen van den Koning geweest, om de goede verstandhouding en de vriendschappelijke betrekkingen met Z. M. den Koning van Pruissen te onderhouden.

Men had dienvolgens regt, te verwachten, van den kant van dien souverein bewijzen derzelfde gevoelens te ontwaren.

Z. M. is intusschen onderrigt geworden, dat de Koning van Pruissen tot het traktaat van Abo is toegetreden, en dat hij aan Zweden den aanwinst van Noorwegen heeft gegarandeerd.

De belangen der deensche monarchij door die akte, welke het voornemen aan den dag legt, de zekerheid der staten van den Koning in de waagschaal te stellen, gekwetst en opgeofferd zijnde, heeft Z. M. daarin des te meer gronden gevonden, om de diplomatieke betrekkingen met het pruissisch gouvernement te doen ophouden, daar hetzelve dezen maatregel reeds geprovoceerd had, door aan de correspondentie van zijn geaccrediteerd minister te Berlijn verhinderingen toe te brengen. Daarenboven is het gedrag van dat hof, door het doen verklaren, door zijn minister bij den Koning, dat er op de deensche schepen in de pruissische havens een embargo was gelegd, uithoofde, dat er een pruissisch vaartuig van een engelsch konvooi in de Belt door een gewapend deensch schip genomen was, weinig overeenkomstig met de vriendschappelijke betrekkingen, die tot hiertoe tusschen de beide staten heeft plaats gehad.

Het is met leedwezen, dat Z. M. erkent, dat de zekerheid zijner staten en de bescherming, welke hij zijne onderdanen verschuldigd is, hem niet alleen niet veroorloven, met het pruissisch gouvernement de betrekkingen te onderhouden, die, tot wederzijdsch voordeel der onderdanen van beide staten, tot hiertoe be-

devoir déclarer qu'elle se trouve en état de guerre avec le Roi de Prusse.

S. M. a fait rappeler de la cour de Berlin son ministre, auquel le chancelier-d'état du Roi de Prusse a déjà, au mois d'août, déclaré qu'il n'était plus reconnu en qualité d'envoyé du Roi.

Coppenhague, le 22 octobre 1813.

(*Journal de l'Empire.*)

MÉLANGES.

Sur la ville de Raguse et les Ragusains.

Le faible état de Raguse dut tout sa splendeur à son commerce; l'ambition de jouer dans les querelles des puissances continentales un rôle disproportionné à sa puissance factice, lui fit perdre sa marine; mais le peu d'appât que sa nullité présenta alors à ses voisins lui conserva une ombre d'indépendance. Aujourd'hui de nouvelles et profondes combinaisons l'appelent à reprendre une existence politique en partageant celle d'un grand empire, et à déployer encore toutes les ressources de ses avantages naturels. Sous ces rapports, quelques notions sur Raguse ne peuvent être sans intérêt à nos yeux.

De toutes les villes de l'Illyrie, Raguse a joué le premier rôle dans l'histoire. Malgré ses nombreuses relations avec d'autres peuples, elle a conservé une foule d'usages antiques qu'on est surpris de trouver souvent conformes aux détails rapportés par les auteurs grecs. Les Ragusains prétendent qu'il faut habiter leur territoire pour bien comprendre Homère.

Auprès de l'emplacement de la ville actuelle dans la pleine d'Obod, était l'ancienne Epidaure, où Esculape avait un temple comme dans l'Epidaure de la Laconie. Sur le revers d'une montagne voisine est la caverne où le serpent du dieu avait sa demeure. Elle est remplie de stalactites blanches comme l'albâtre et imitant divers objets. Une chose remarquable, c'est le rôle que joue le serpent dans les traditions du pays. Cadmus fut changé en serpent; St. Hilarion, un des principaux saints de Raguse, délivra cette contrée d'un serpent énorme; un serpent garde la grotte d'Esculape, et dévore ceux qui veulent en enlever quelque chose.

Esculape n'aurait pu choisir un séjour plus digne de lui que cette contrée. Les plantes médicinales abondent tellement sur le mont Sniesniza, que l'on est tenté de supposer que la main de l'homme les y a rassemblées. On y distingue une herbe qui guérit la morsure de la vipère. Des vieillards connaissent toutes les vertus de ces végétaux, et sont consulté avec fruit par les malades abandonnés des médecins. Mais ils font un secret de leur art, et l'enveloppent d'un mystère qui rapele encore mieux le culte du dieu de leurs ancêtres.

Mars, Bacchus et Diane, eurent aussi des temples dans Epidaure. Mais dès que le christianisme parut, les Illyriens furent des premiers à l'adopter.

staan hebben, maar hem zelfs in de noodzakelijkheid brengen, te moeten verklaren, dat hij zich in staat van oorlog met Pruissen bevindt.

Z. M. heeft van het hof van Berlijn zijn' minister ontboden, aan wien de kanselarij van staat des Konings van Pruissen reeds in de maand augustus verklaard heeft, dat hij niet meer in hoedanigheid van gezant des Konings erkend werd.

Koppenhagen, den 22sten october 1813.

(*Journal de l'Empire.*)

MENGELINGEN.

Iets over Raguza en de Raguzanen.

Het zwakke gemenebest van Raguza was deszelfs geheelen luister aan den koophandel verschuldigd; de staatzucht, waarmede het eene rol bij de oneenigheden van de mogendheden des vasten lands wilde spelen, die deszelfs gekunsteld vermogen geheel te boven ging, was oorzaak, dat het deszelfs marine verloor; maar het geringe lokaas, dat het deszelfs nietigheid den naburen aanbood, deed het eene schaduw van onafhankelijkheid behouden. Nieuwe en diepberekende ontwerpen roepen hetzelve thans, tot het hernemen van een staatkundig bestaan, door in dat van een groot Rijk te deelen, en tot het ontwikkelen van alle de hulpbronnen van deszelfs natuurlijke voordeelen. In dit opzigt kunnen eenige berigten nopens Raguza niet zonder belang in onze oogen zijn.

Onder alle de steden van Illyrië heeft Raguza de eerste rol in de geschiedenis gespeeld. In weerwil harer talrijke betrekkingen met andere volken, heeft zij eene menigte oude gebruiken behouden, waarin men met verwondering duidelijke sporen van gelijkheid met de gebruiken vindt, welke ons door de grieksche schrijvers worden medegedeeld. De Raguzanen zeggen, dat men hun grondgebied moet bewonen, om Homerus wel te kunnen begrijpen.

Digt bij de plaats, in de vlakte van Obod, daar de tegenwoordige stad gelegen is, lag het aloude Epidaurus, alwaar Esculapius eenen tempel had, even als in Epidaurus van Laconie. Aan de tegenzijde van eenen berg is de spelonk gelegen, waarin de slang van den god hare woonplaats had. Dezelve is vol met stalactieten, welke zoo wit als albast zijn en naar verschillende voorwerpen gelijken. De rol, welke de slang in de lands-overleveringen speelt, is zeer opmerkenswaardig. Cadmus werd in eene slang veranderd; Sint Hilarion, een der voornaamste heiligen van Raguza, verloste die landstreek van eene ontzaggelijke slang; eene slang bewaakt de spelonk van Esculapius en verslindt degenen, die iets daaruit willen nemen.

Esculapius kon geen waardiger verblijf voor zich ter woon verkiezen, dan dit landschap. De geneeskundige planten zijn op den berg Sniesniza zoo overvloedig, dat men in verzoeking zou komen, te gelooven, dat menschen handen die aldaar bijeen gebragt hebben. Men onderscheidt onder dezelve een kruid, dat de beet van een adder geneest. Er zijn grijsaards, aan welke alle de deugden en eigenschappen van die plantgewassen bekend zijn, en die met goed gevolg door van den doctor opgegevene zieken geraadpleegd worden. Maar zij maken een geheim van hunne kunst, en wikkelen dezelve in eene verborgenheid, die nog te beter aan den eeredienst van den god hunner voorouderen doet gedenken.

Mars, Bacchus en Diana hadden insgelijks tempelen binnen Epidaurus. Maar zoodra het christendom verscheen, waren de Illyriërs de eersten, hetzelve aan te nemen.

Le Ragusain est toujours dévôt, et aime les fêtes religieuses. Il en a beaucoup et ne manque pas de les célébrer avec ferveur et solennité; il a sur-tout une grande confiance dans Saint Blaise, son patron, qu'il invoque dans les dangers et les malheurs. Les Ragusains prétendent que, malgré les liqueurs spiritueuses et la négligence avec laquelle on manie le jour de la fête toutes sortes d'armes à feu, il n'est jamais arrivé aucun accident funeste, graces à la protection du saint.

Une autre fête toute payenne a lieu le 1er mai. On y voit l'ancien Sylène, sous le nom de *Bembel* que lui ont donné les Slaves. Il porte sur la tête une couronne de feuillages, dans laquelle il y a des serpens apprivoisés; il a aussi un serpent à la main; tandis qu'il saute et danse, ces animaux se dressent et s'entrelacent dans ses cheveux. Pendant le carnaval et dans d'autres divertissemens, on revoit aussi les trois principales divinités des Slaves, Turizza, Tiorose et Vila, qui sont encore Mars, Bachus et Diane.

Les Ragusains aiment en général les divertissemens, les bals, les repas, les réunions joyeuses. Ils ont hérité des Thraces le goût de la bonne chère. Dans leurs *popierke*, ou chansons nationales, leurs grands héros sont célébrés aussi comme les plus forts buveurs.

La veille de certaines fêtes, de nombreuses bandes de chanteurs vont dans les rues, chantant devant les maisons des espèces de prédictions en vers slaves. Ces poésies sont sérieuses, bouffonnes ou mêmes satiriques. Cette cérémonie s'appele *kolende*. Le premier jour de l'an est le jour de *kolende* par excellence: les domestiques vont dans toutes les maisons où leurs maîtres ont des relations, et ils y reçoivent une pièces de monnaie. Ils font le même tour à Noël et à Pâques: on leur donne à Noël un pain appelé en illyrien *luk*, à cause de sa forme arquée, et à Pâques une grosse galette avec un œuf au milieu.

Dans les campagnes, on a conservé l'usage d'allumer des feux la veille de la Saint-Vite, de la Saint-Jean, de la Saint-Pierre, de la Saint-Elie. On se couronne de guirlandes de fleurs, et on saute par-dessus les feux, en prononçant les noms des parens et amis pour lesquels on fait des vœux.

Les femmes n'assistent au spectacle que lorsqu'elles sont mariées. Les jeunes filles, lorsqu'elles ont atteint l'âge de douze ans, ne se montrent plus en public. Celui qui a une fille à marier, est obligé de lui chercher un mari; car les jeunes gens regarderaient comme une démarche indécente, la demande qu'ils feraient d'une demoiselle; et un refus les déshonorerait aux yeux de leurs camarades.

Quand un Ragusain est sur le point d'entreprendre un long voyage, il reçoit de tous les parens et amis, auxquels il fait ses adieux, un présent de sucre en pain; et au moment qu'il sort avec eux de la maison pour s'embarquer, sa femme ou sa plus proche paren-

De Raguzaan is steeds zijn godsdienstig en houdt veel van godsdienstige feesten en plegtigheden. Hij heeft er veel en viert dezelve met grooten ijver en godsvrucht; hij stelt vooral een groot vertrouwen in Sinte-Blasius, beschermheilige van Raguza, die hij dan ook bij alle gelegenheden, in gevaren en ongelukken aanroept. De Raguzanen beweren, dat, in weerwil van het onmatig gebruik van sterken drank, waaraan zij zich op den feestdag van dien heiligen schuldig maken, en van de achteloosheid, waarmede zij alsdan allerhande soorten van vuurwapenen behandelen, er, dank zij de bescherming van den heiligen, op dien dag nimmer eenig ongeluk plaats gehad heeft.

Een ander geheel heidensch feest heeft op den 1sten mei plaats. Men ziet op hetzelve den ouden Sylenus, onder den naam van *Bembel*, welken hem de Slavoniers gegeven hebben. Hij heeft eene kroon van bladeren op het hoofd, in dewelke tam gemaakte slangen kronkelen; hij heeft ook eene slang in de hand. Terwijl hij danst en springt, gaan die dieren op hare staarten staan en kronkelen door zijne haren. Gedurende den karnavals-tijd en bij andere vermakelijkheden ziet men ook de drie voorname godheden der Slavoniers, Turizza, Tierose en Vila, die weder dezelfde zijn als Mars, Bacchus en Diana.

De Raguzanen maken over het algemeen veel werk van vermakelijkheden, bals, maaltijden en vrolijke bijeenkomsten. Zij hebben van de Traciërs de zucht tot slempen overgeërft. In hunne *popierke*, of nationale gezangen, worden hunne grootste helden ook als hunne grootste drinkers gevierd.

Op den dag voor zekere feesten loopen er talrijke benden zangers langs de straten en zingen eene soort van voorzeggingen, in slavonische verzen, voor de huizen. Die dichtstukken zijn somtijds zeer ernstig, somtijds grappig en dikmaals satiriek. Zoodanige feestdagen heeten *kolende*. De eerste dag des jaars is de dag van de *kolende* bij uitnemendheid; de dienstboden gaan alsdan aan alle huizen, waarin hunne meesters slechts eenige betrekkingen hebben, rond, en ontvangen aldaar een stuk geld. Dezelfde omgang wordt door hen op Kersmis en op Paasschen gedaan. Op Kersmis wordt hun een brood gegeven, dat, uithoofde van deszelfs boogsgewijze gedaante, door de Illyriërs *luk* genoemd wordt; op Paaschdag krijgen zij eene groote koek met een ei in het midden.

Ten platten lande heeft men het gebruik behouden, den avond voor de Sint-Vita, voor Sint-Jan, voor Sint-Peter en voor Sint-Elias vuren te ontsteken. Men kroont zich met bloemen-kransen en springt over het vuur, de namen van bloedverwanten en vrienden daarbij noemende, voor welks geluk men heilwenschen doen wil.

De vrouwen wonen geene tooneel-vertooningen bij voor zij getrouwd zijn. Zoodra de jonge dochters den ouderdom van twaalf jaren bereikt hebben, dan komen zij niet meer in het publiek te voorschijn. Hij, die eene dochter heeft, welke hij uittrouwen wil, is verpligt, eenen man voor haar op te zoeken; want de jonge lieden zouden de aanvrage, om de hand eener jonge juffrouw, als een' onbetamelijken stap aanmerken, en eene weigering zou hen in de oogen hunner kamerа en ontëeren.

Wanneer de Raguzaan op het punt staat, eene lange reis te ondernemen, dan ontvangt hij van alle vrienden en bloedverwanten, bij welke hij gaat afscheid nemen, het geschenk van een suiker-brood; en, op het oogenblik, waarin hij met hen het huis uitgaat, om zich in te schepen, dan strooit zijne vrouw of naaste bloed-

se lui jète par la fenêtre, sur la tête, du blé, de l'oripeau et des feuilles d'olivier.

Les Illyriens ont une sorte de poème appelé *poplerke*; c'est l'histoire ou la chronique nationale mise en vers. Ces chants, auxquels les Illyriens trouvent beaucoup de plaisir, paraissent fort anciens. Un Illyrien nommé *Cadeisch Miossich* en publia un recueil au milieu du 17me siècle. Cette collection présente beaucoup de traits du génie des anciens Slaves, et nous fait connaître les usages et les opinions de ce peuple. Dans les places de mer, on voit souvent un homme du peuple réciter ces chants au milieu d'un auditoire nombreux.

Les Illyriens sont insensibles à toute autre poésie, et à toute autre musique que les leurs. Un étranger est étonné de l'effet que produisent sur ce peuple des chants nationaux exécutés au son de la *gusla*. C'est un instrument de bois muni d'une seule corde tressée de plusieurs crins de cheval, sur laquelle on passe un archet qui est également de crin. Les airs sont toujours dans un ton mineur et très-plaintifs.

verwante hem, uit het venster, koorn, klatergoud en olijfbladen op het hoofd.

De Illyriërs bezitten eene soort van dichtstuk, dat zij *popierke* noemen; hetzelve bestaat uit de in rijm gebragte nationale geschiedenis of kronijk. Die gezangen, in dewelke de Illyriërs veel vermaak scheppen, schijnen zeer oud te wezen. Een Illyriër, *Cadeisch-Miossich* genaamd, gaf in het midden der zeventiende eeuw eene verzameling daarvan in het licht. Die verzameling levert vele trekken van de genie der aloude Slavoniers op, en leert ons de gebruiken en denkwijzen van dat volk kennen. In de zee-havens ziet men dikmaals een man uit het volk, te midden van eene talrijke menigte toehoorders, deze gezangen opzeggen.

De Illyriërs zijn ongevoelig voor iedere andere soort van dichtmaat of voor iedere andere soort van muzijk dan voor de hunnen. Een vreemdeling is verwonderd over de uitwerking, welke deze nationale zangen, bij het geluid van de *gusla*, op dat volk heeft. Deze *gusla* is een hout instrument, dat met eene enkele uit verscheiden paardenharen in een gestrengelde snaar voorzien is, waarop men, met eenen insgelijks van paardenhaar gemaakten strijk-stok speelt. De liederen zijn altoos in mol-toonen en zeer klagend.

V E E Z I E K T E.

Het *rotkreupel* onder de schapen is eene kwaal, welke thans grasseert, in verscheidene streken van Vriesland, tot groot nadeel der landlieden; eene kwaal, welke door verzuim of verkeerde middelen dikwijls ongeneeselijk, en door alle kundige lieden voor aanstekend en besmettend gehouden wordt.

De nationale nederlandsche huishoudelijke maatschappij heeft op dit belangrijk onderwerp hare aandacht gevestigd, en in het jaar 1806 eene bekroonde verhandeling uitgegeven, geschreven door den heer *J. Teding van Berkhout*, op Hoenlo, departement der Monden van den Yssel, die zich onder de landbouwers van zijn departement loffelijk onderscheidt door het verbeteren van het rasschapen, ten einde de wol tot eenen hoogen graad van verfijning en volmaaktheid te brengen. Hij heeft deze kwaal verscheiden jaren onderzocht, en daartegen voldoende proeven in het werk gesteld.

Het rotkreupel, zegt hij, ontdekt zich meest tusschen de klaauwen der schapen, ook achter en onder aan de klaauwen of aan den bovenrand van het hoorn. Den klaauw met een mes afkrabbende, vindt men een witachtig plekje, alwaar het hoorn of het vel week is, loslaat en met het mes meegeeft, zonder te bloeden. Op die plaatsen bevindt men, dat het hoorn of het vel niet aan den klaauw vast is, maar even als eene gebrande blaar opgevuld is met een weijachtig vogt, hetwelk een' eigenaartigen stank van zich geeft. In dezen eersten graad der kwaal kan men uiterlijk geen kreupel aan de schapen bespeuren.

Zoodra het schaap reeds kreupel is, is er ontsteking. Het vel is rood, de poot van onder gezwollen, de rotplekjes aan het hoorn steken iets naar buiten uit. Dezelve afkrabbende bevindt men er ook etter in, die zich somtijds, door het hoorn heen, of boven over den rand van hetzelve een' weg naar buiten weet te banen. Tusschen het hoorn van den klaauw en den daar in sluitenden teen zet zich eene kwaadaardige verzwering en maakt eene holligheid; niet gestuit wordende, doet dezelve het geheele hoorn van den klaauw afvallen.

Wanneer men er spoedig bij is, en de kwaal zich slechts in den eersten graad vertoont, zoo heeft de heer *van Berkhout* bevonden, dat het voldoende was, het wasschen met terpentijn, na het uitsnijden van het rot tot op het leven, waarna men de wonde besmeert met teer en den voet met een lapje of sokje omwindt. Doch wanneer het kwaad reeds te ver is doorgedrongen, is deze remedie ontoereikende. Men bediene zich dan van de vitriool-olie; namelijk, wanneer men de wonde tot op het gezonde vleesch heeft uitgesneden, late men zeer voorzigtig met een' pijpsteel of glazen stopje van het fleschje, op de plekken, die het meest ingerot zijn, een zeer klein drupje goede vitriool-olie vallen, hetwelk men aanstonds in de wonde inwrijft. Hierop doet men oogenblikkelijk wat dunne teer, die wederom moet ingewreven worden; kan men een geteerd lapje om den poot doen, des te beter; hoewel dit bij eenen grooten koppel zeer moeijelijk is. Het middel van het vitriool zal men op dezelfde plekjes zelden behoeven te herhalen; doch men moet dagelijks, tot de volle genezing toe, het vuil van den klaauw voorzigtig afkrabben en met teer besmeren, en vooral zorgen, dat de schapen droog en zuiver schoon gehouden worden.

Wij zullen hier nog bijvoegen de middelen, welke de schrijver aanprijst, om het rotkreupel te voorkomen.

1°. Het voeren op de stal van goed en droog gewonnen hooi; 2°. het toedienen van eenig keukenzout, waaronder wat boekweit of kort gesneden raapkoek; 3°. de schapen te laten weiden op hooge en drooge landen, vooral bij regenachtig weder; 4°. de schapenstallen droog en zindelijk te houden; 5. de pooten zoo veel mogelijk na te zien en te zuiveren; het hoorn, daar het uitsteekt of omkrult, af te snijden en in te korten; 6°. de schapen, door het kreupel aangetast, zoo veel mogelijk van de anderen af te zonderen; 7°. in geval van dadelijke of gevreesde besmetting, de hoeven met dunne teer zeer dun te besmeren.

De commissie van landbouw in Vriesland heeft het niet ongepast geoordeeld, aan de landlieden van dit departement een uittreksel te leveren van deze verhandeling; te meer, dewijl het middel van den heer *Berkhout* door één harer leden onderzocht, en op de proef is welbevonden.

Den 15 october 1813.

Op last van de commissie,
G. WITTEVEEN DEKETH,
commis.